

Κωστής Κοκκινόφτας

Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

ΚΥΚΚΩΤΕΣ ΜΟΝΑΧΟΙ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΑΝΗΛΘΑΝ ΣΕ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΥΣ ΘΡΟΝΟΥΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Μία από τις σημαντικότερες πτυχές της προσφοράς της Μονής Κύκκου στην Εκκλησία της Κύπρου και στην Ορθοδοξία ευρύτερα είναι η στελέχωση αρχιερατικών θρόνων με κληρικούς, οι οποίοι διετέλεσαν μέλη της αδελφότητάς της, όπως οι Αρχιεπίσκοποι Κύπρου Συμεών (1568-1570), Τιμόθεος (1571-1587/8), Νικηφόρος (1641-1674), Χρύσανθος (1767-1810, κατά παράδοση), Κύριλλος Γ' (1916-1933, διετέλεσε δόκιμος), Μακάριος Γ' (1950-1977) και Χρυσόστομος Α' (1977-2006), στους οποίους αναφερθήκαμε σε προγενέστερη μελέτη μας¹. Εκτός, όμως, από τους ανωτέρω, ανήλθαν σε αρχιερατικούς θρόνους, τόσο στην Κύπρο, όσο και στα Πρεσβυγενή Πατριαρχεία, την Εκκλησία της Ελλάδας και την Εκκλησία της Γεωργίας, και ορισμένοι άλλοι Κυκκώτες μοναχοί, στους οποίους θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Μητροπολίτες της Εκκλησίας της Κύπρου

Ο Μητροπολίτης Κυρηναίας (1763-1773) **Χρύσανθος Πρωτοψάλτης** υπήρξε ένας από τους πλέον διακεκριμένους μουσικούς της Κυπριακής Εκκλησίας των χρόνων της Τουρκοκρατίας. Σύμφωνα με τις λιγιστές πληροφορίες, που έχουμε υπόψη μας για τη ζωή του, αρχικά διέμενε στη Ζάκυνθο, όπου το 1740 αντέγραψε το μουσικό σύγγραμμα «Τριώδιον και Πεντηκοστάριον» του Μανουήλ Χρυσάφη. Μερικά χρόνια αργότερα, το 1747, εντάχθηκε στην αδελφότητα της Μονής Κύκκου, οπότε του συνέβη ένα θαυμαστό γεγονός, που περιέγραψε ο Σχολάρχης της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας Εφραίμ ο Αθηναίος στο βιβλίο του για την ιστορία της Μονής (Βενετία 1751), όπου αναφέρεται ότι έπεσε σε ένα απόκρημνο μέρος και απειλήθηκε η ζωή του, αλλά σώθηκε με τις πρεσβείες της Θεοτόκου. Μεταξύ των ετών 1768-1769 εξέδωσε τους τόμους «Βίβλος Ιερά περιέχουσα την άπασαν ακολουθίαν του Ακαθίστου Ύμνου, του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού» (Ενετία 1768 και β' έκδοση 1769) και

1. Κωστή Κοκκινόφτα, «Κυκκώτες μοναχοί, οι οποίοι υπηρέτησαν στον αρχιεπισκοπικό θρόνο Κύπρου», *Ενατενίσσεις* 27 (2016) 159-163.

«Ακολουθία του εν αγίοις πατρός ημών Μιχαήλ Συνάδων επισκόπου του ομολογητού» (Ενετία 1769). Σε μεταγενέστερα σημειώματα αναφέρεται ακόμη ότι δίδαξε στην Ελληνική Σχολή, που ίδρυσε στις αρχές της δεκαετίας του 1740 ο Αρχιεπίσκοπος Φιλόθεος (1734-1759), κάτι που όμως δεν επιβεβαιώνεται από τις πηγές της εποχής. Τελικά, το 1763 εξελέγη στον μητροπολιτικό θρόνο Κυρηναίας, όπου υπηρέτησε μέχρι τον θάνατό του, που συνέβη το 1773².

Ο Μητροπολίτης Κυρηναίας (1824-1844) **Χαράλαμπος** καταγόταν από το χωριό Καλοπαναγιώτης και υπηρέτησε στη Μονή Κύκκου ως εκκλησιάρχης. Ίσως δε να ταυτίζεται με τον διάκονο Χαράλαμπο Κυκκώτη, ο οποίος σχεδίασε χαλκογραφία της Μονής Κύκκου, που χάραχθηκε από τον Ιωάννη Αντώνιο Τζουλιάνι στη Βενετία, το 1798. Στην ηγουμενία διαδέχθηκε τον εκτελεσθέντα από τους Οθωμανούς, τον Ιούλιο του 1821, Ιερομόναχο Ιωσήφ, σε μια περίοδο, που χαρακτηρίζεται από τις τραγικές συνέπειες των λεηλασιών της Μονής Κύκκου από τους κατακτητές. Διετέλεσε Ηγούμενος Κύκκου μέχρι τον Ιούνιο του 1824, οπότε εξελέγη Μητροπολίτης Κυρηναίας, αξίωμα στο οποίο υπηρέτησε έως τον θάνατό του, που συνέβη το 1844. Την περίοδο αυτή υπέγραψε την επιστολή, ημερομηνίας 19 Αυγούστου 1828, που εστάλη από τους Αρχιερείς και τους προκρίτους του νησιού προς τον πρώτο Κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια, με την οποία ζητούσαν τη βοήθειά του για την απελευθέρωση της Κύπρου. Ακόμη, συμμετείχε στην αντιπροσωπεία των Χριστιανών κατοίκων, που μετέβη, τον Οκτώβριο του 1837, στην Κωνσταντινούπολη, όπου πέτυχε την

2. Κωστή Κοκκινόφτα, «Η βυζαντινή μουσική στη Μονή Κύκκου», στον τόμο: Του ιδίου (επιμ.), *Η βυζαντινή μουσική και οι αναστάσιμοι ύμνοι*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου - Σχολή Βυζαντινής Μουσικής Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία 2006, σ. 30-33.

έγκριση σειράς μέτρων από την Πύλη για τη βελτίωση των συνθηκών διακυβέρνησης του νησιού³.

Ο Μητροπολίτης Κυρηνείας (1872-1878) **Μελέτιος Β΄** γεννήθηκε στο χωριό Λεμίθου και εισήλθε σε νεαρή ηλικία στη Μονή Κύκκου, οπότε εστάλη για σπουδές στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, τις οποίες, όμως, δεν φαίνεται να ολοκλήρωσε. Στη συνέχεια επέστρεψε στην Κύπρο και, αφού εντάχθηκε στους κληρικούς της Μητρόπολης Κυρηνείας, υπηρέτησε ως προϊστάμενος της Μονής της Σκουριώτισσας. Υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής των ελληνικών γραμμάτων και μέγας ευεργέτης των σχολείων της Λευκωσίας, προς τα οποία προσέφερε σημαντικό ποσό χρημάτων. Κατά καιρούς ενίσχυε επίσης τις δραστηριότητες του Κυπριακού Συλλόγου και στήριζε την προσπάθεια των μελών του για τον σχηματισμό βιβλιοθήκης. Στον μητροπολιτικό θρόνο Κυρηνείας υπηρέτησε μεταξύ των ετών 1872 και 1878, οπότε επαύθη από το αξίωμά του, κατόπιν συνοδικής απόφασης. Απεβίωσε το 1889⁴.

Ο Μητροπολίτης Κυρηνείας (1948-1973) **Κυπριανός** γεννήθηκε στο χωριό Κακοπετριά και διετέλεσε δόκιμος της Μονής Κύκκου (1920-1928), με υποτροφία της οποίας σπούδασε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (αποφοίτησε το 1927). Στη συνέχεια δίδαξε στην Ελληνική Σχολή Κύκκου (1927-1928) και ακολούθως εντάχθηκε στους κληρικούς της Αρχιεπισκοπής του νησιού, με τη στήριξη της οποίας συνέχισε τις σπουδές του στη θεολογία

3. Κωνσταντίνου Σπυριδάκι, «Ο Ηγούμενος της Ιεράς Μονής Κύκκου Χαράλαμπος και ο χειρόγραφος κώδιξ της υπ' αυτού γενομένης διαχειρίσεως των οικονομικών της Ιεράς Μονής Κύκκου (1821-24)», *Κυπριακαί Σπουδαί* 18 (1954) α΄-κστ΄ [= *Μελέται, Διαλέξεις, Λόγοι, Άρθρα*, Λευκωσία 1972, τ. Α-2΄, σ. 404-429]. Θεοχάρη Σταυρίδη, «Οι Ηγούμενοι της Ιεράς Μονής Κύκκου: Προσωπογραφική μελέτη», *Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου* 7 (2006) 49-51· Κωστή Κοκκινόφτα, *Η Μονή Κύκκου στο αρχείο της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (1634-1878)*, Λευκωσία 2011, σ. 149-155.

4. Κωστή Κοκκινόφτα, «Ο Μητροπολίτης Κυρηνείας Μελέτιος Μυριανθέας (1872-1878)», *Κυκκώτικα Μελετήματα*, τ. Α΄, Λευκωσία 1997, σ. 139-150· Αριστείδη Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, Λευκωσία 2010, σ. 353· Κ. Κοκκινόφτα, *Η Μονή Κύκκου στο αρχείο της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (1634-1878)*, ό.π., σ. 156-159· Του ιδίου, *Η Μονή Κύκκου στο αρχείο της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (1878-1911)*, Λευκωσία 2014, σ. 105-106.

στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στη γαλλική φιλολογία στη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή (1928-1934). Σε μεταγενέστερο χρόνο πραγματοποίησε επίσης μεταπτυχιακές σπουδές στην Αμερική, με υποτροφία του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών (1946-1948). Στον μητροπολιτικό θρόνο Κυρηναίας εξελέγη το 1948, οπότε ανέπτυξε έντονη ενωτική ρητορική, με αποτέλεσμα την περίοδο του αγώνα της ΕΟΚΑ να εξοριστεί από τους Άγγλους στις Σεϋχέλλες, μαζί με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄ και τους Πολύκαρπο Ιωαννίδη και παπα-Σταύρο Παπαγαθαγγέλου (9 Μαρτίου 1956). Στην Κύπρο επέστρεψε το 1959, συνεχίζοντας την ενωτική του δραστηριότητα και εναντιωνόμενος στην πολιτική του Αρχιεπισκόπου και πρώτου προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Μακαρίου Γ΄. Μαζί δε με τους άλλους δύο Μητροπολίτες, Πάφου Γεννάδιο (1959-1973) και Κιτίου Άνθιμο (1951-1973), πρωτοστάτησε στην εκκλησιαστική κρίση, που κορυφώθηκε την περίοδο 1972-1973, γεγονός που επέφερε την καθαίρεσή του από Μείζονα και Υπερτελή Σύνοδο, η οποία συνεκλήθη για την επίλυση των σχετικών προβλημάτων, τον Ιούλιο του 1973. Απεβίωσε το 1985⁵.

Ο Μητροπολίτης Κυρηναίας (1974-1994) **Γρηγόριος** γεννήθηκε στο χωριό Κοιλίνεια και σε νεαρή ηλικία εντάχθηκε στους δοκίμους της Μονής Κύκκου, με υποτροφία της οποίας φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (1944-1948). Ακολούθως δίδαξε στην Ελληνική Σχολή της Μονής μέχρι το 1952, οπότε μετέβη για σπουδές στη Θεολογική Σχολή Αθηνών. Στην Κύπρο επέστρεψε το 1962 και εργάστηκε ως καθηγητής (1963-1973) και ως διευθυντής (1973-1974) στην Ιερατική Σχολή «Απόστολος Βαρνάβας». Τελικά, τον Μάρτιο του 1974 εξελέγη στον μητροπολιτικό θρόνο Κυρηναίας. Ωστόσο, η τουρκική εισβολή, που συνέβη τον Ιούλιο της ίδιας χρονιάς, δεν του επέτρεψε να ασκήσει κανονικά τα καθήκοντά του, αφού η μητροπολιτική του περιφέρεια κατελήφθη στο σύνολό της από τα στρατεύματα εισβολής και οι κάτοικοί της εκδιώχθηκαν από τις πατρογονικές τους εστίες. Απεβίωσε το 1994⁶.

Ο Μητροπολίτης Πάφου (1890-1899) **Επιφάνιος** γεννήθηκε στο χωριό Γαλάτα και επίσης εισήλθε σε νεαρή ηλικία στη Μονή Κύκκου, οπότε εστάλη για σπουδές αρχικά στην

5. «Βιογραφικόν σημείωμα», *Απόστολος Βαρνάβας* 9 (1948) 75-76· Κωστή Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1921-1930)*, Λευκωσία 2006, σ. 75-76· Αρ. Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων (1800-1920)*, ό.π., σ. 271-272.

6. «Βιογραφικόν σημείωμα», *Απόστολος Βαρνάβας* 35 (1974) 134-135· «† Ο Κυρηναίας Γρηγόριος», *Απόστολος Βαρνάβας* 55 (1994) 36-40.

Ελληνική Σχολή Λευκωσίας και στη συνέχεια σε Σχολή Ξένων Γλωσσών της Βηρυτού για εκμάθηση της τουρκικής γλώσσας. Ακολούθως υπηρέτησε σε διάφορα διακονήματα στη Μονή, όπως ως Έφορος των Μετοχίων της και ως Οικονόμος, εκπροσωπώντας στη διοίκηση της Μονής τον γηραιό και ασθενούντα Ηγούμενο Σωφρόνιο. Ανέπτυξε αξιόλογη εκπαιδευτική δραστηριότητα και υπήρξε ευεργέτης των σχολείων της Λευκωσίας με σημαντική οικονομική χορηγία, καθώς και των αντίστοιχων της Πάφου, προς τα οποία κατέλιπε με διαθήκη ποσό χρημάτων. Απεβίωσε το 1899⁷.

Ο επίσης Μητροπολίτης Πάφου (1948-1951) **Κλεόπας** γεννήθηκε στο χωριό Πολέμι και σπούδασε με υποτροφία της Μονής Κύκκου στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης (1901-1908). Στην ηγουμενία ανήλθε το 1911, οπότε εργάστηκε για την αναδιοργάνωση της Μονής και για την ανάδειξη μορφωμένων μοναχών. Την περίοδο αυτή ανήγειρε επίσης Αρρεναγωγείο στη γενέτειρά του Πολέμι (1923), ενώ υπήρξε δραστήριο στέλεχος της «Πολιτικής Οργανώσεως» (ιδρύθηκε το 1921) και της διάδοχής της «Εθνικής Οργανώσεως» (1930) για την προώθηση του εθνικού ζητήματος. Το 1931 η Ιερά Σύνοδος της Κυπριακής Εκκλησίας τον κατέστησε αργό και τον κήρυξε έκπτωτο του αξιώματός του, ύστερα από την εσωτερική διένεξη, που ξέσπασε στη Μονή και δημιούργησε μεγάλα προβλήματα στην ομαλή λειτουργία της. Ο ίδιος, όμως, δεν αναγνώρισε τη σχετική απόφαση, μέχρι τον Φεβρουάριο του 1937, οπότε παραιτήθηκε από την ηγουμενία. Η αργία του ήρθη το 1947, αμέσως μετά την ανασύσταση της διαλυμένης από την περίοδο του κινήματος των Οκτωβριανών του 1931, εξαιτίας των κατασταλτικών μέτρων των Βρετανών, Ιεράς Συνόδου, και ένα χρόνο αργότερα εξελέγη στον μητροπολιτικό θρόνο Πάφου. Απεβίωσε το 1951⁸.

7. Κ. Κοκκινόφτα, «Ο Μητροπολίτης Πάφου Επιφάνιος (1890-1899)», *Κυκλώτικα Μελετήματα*, ό.π., σ. 151-181· Αρ. Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, ό.π., σ. 145· Κ. Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1878-1911)*, ό.π., σ. 106-110.

8. Θ. Σταυρίδη, «Οι Ηγούμενοι της Ιεράς Μονής Κύκκου», ό.π., σ. 62-65· Αρ. Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, ό.π., σ. 247· Κωστή Κοκκινόφτα, *Η Ιερά Μονή Κύκκου στον κυπριακό τύπο (1931)*, Λευκωσία 2007, σ. 12-42· Του ιδίου, *Η Μονή Κύκκου στο αρχείο της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (1878-1911)*, ό.π., σ. 132-136.

Ο Μητροπολίτης Κιτίου (1821-1837) **Λεόντιος Β΄** καταγόταν από το χωριό Καλοπαναγιώτης και σύμφωνα με την τοπική παράδοση διετέλεσε σε νεαρή ηλικία δόκιμος στη Μονή Κύκκου, όπου χειροτονήθηκε Ιεροδιάκονος. Ας σημειωθεί ότι η καταγωγή του από τα χωριά της περιοχής Μαραθάσας επιβεβαιώνεται από σημείωμα σε Κώδικα της Μητρόπολης Κιτίου, στο οποίο, όμως, δεν γίνεται αναφορά σε ένταξή του στην Αδελφότητα της Μονής Κύκκου. Ορισμένοι συγγραφείς τον ταυτίζουν με τον διδάσκαλο Λεόντιο Μυριανθέα, ο οποίος αναφέρεται σε μεταγενέστερες πηγές, ως ο πρώτος διδάσκαλος της Ελληνικής Σχολής, που λειτούργησε στη Λευκωσία από τον Εθνομάρτυρα Αρχιεπίσκοπο Κύπρου (1810-1821) Κυπριανό, το 1812. Ωστόσο η άποψη αυτή, όπως και το όνομα του διδασκάλου της Σχολής, δεν επιβεβαιώνονται από «ασφαλείς» μαρτυρίες της εποχής. Γνωρίζουμε ακόμη, ότι ο Λεόντιος υπηρέτησε αρχικά ως Αρχιμανδρίτης της Μητρόπολης Κιτίου, οπότε ανήγειρε, το 1820, το Μετόχιο Αγία Βαρβάρα της Μονής Σταυροβουνίου, και ότι ακολούθως διαδέχθηκε τον καρατομηθέντα κατά τις σφαγές της 9ης Ιουλίου 1821 Εθνομάρτυρα Μητροπολίτη Κιτίου (1810-1821) Μελέτιο. Είναι γνωστό επίσης, ότι κατά τη διάρκεια της αρχιερατείας του μερίμνησε για την ανάπτυξη των ελληνικών γραμμάτων στη Λάρνακα, όπου ιδρύθηκαν Αλληλοδιδασκτικές Σχολές από τον Δημήτριο Θεμιστοκλή, το 1822, καθώς και Ελληνική Σχολή, το 1830, έτος κατά το οποίο συμμετείχε σε παγκύπρια γενική συνέλευση στην Αρχιεπισκοπή, όπου λήφθηκαν σημαντικές αποφάσεις για την Παιδεία του νησιού, την ίδρυση νοσοκομείων και διάφορες άλλες. Ο Λεόντιος υπέγραψε επίσης την επιστολή, ημερομηνίας 19 Αυγούστου 1828, που εστάλη, όπως έγινε λόγος προηγουμένως, από τους Αρχιερείς και τους προκρίτους του νησιού προς τον πρώτο Κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια, και με την οποία ζητούσαν τη βοήθειά του για την απελευθέρωση της Κύπρου. Απεβίωσε το 1837⁹.

9. Για τη ζωή του βλ. Κλεόβουλου Μυριανθόπουλου, *Η Συμβολή της Μαραθάσας εις την Εκκλησίαν*, Λεμεσός 1939, σ. 86-88· Ιερομόναχου Σωφρόνιου Μιχαηλίδη, *Ιστορία της κατά Κίτιον Εκκλησίας*, Λάρνακα 1992, σ. 194-198· Κώστα Μυριανθέα, *Μελέται*, Λευκωσία 1991, σ. 393-399 (όπου εντοπίζεται και η μόνη αναφορά για τις εκ παραδόσεως σχέσεις του με τη Μονή Κύκκου).

Μητροπολίτες της Εκκλησίας της Κύπρου στις μέρες μας

Ο Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας **Νικηφόρος** γεννήθηκε στο χωριό Κρήτου Μαρόττου και αρχικά φοίτησε στην Ελληνική Σχολή Κύκκου, και στη συνέχεια στο Γυμνάσιο Αρρένων Κύκκου (αποφοίτησε το 1969). Ακολούθως σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1970-1974) και στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1974-1978). Την ίδια περίοδο παρακολούθησε επίσης, για μία τριετία, μαθήματα βυζαντινής μουσικής στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών. Μετά την ολοκλήρωση των σπουδών του επέστρεψε στην Κύπρο, όπου υπηρέτησε ως καθηγητής στην Ιερατική Σχολή «Απόστολος Βαρνάβας», ως πρόεδρος του Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου Λευκωσίας, ως Γραμματέας της Ιεράς Συνόδου και ως μέλος του Ηγουμενοσυμβουλίου της Μονής Κύκκου. Τον Δεκέμβριο του 1983, η αδελφότητα της Μονής τον εξέλεξε στον ηγουμενικό θρόνο, στον οποίο ενθρονίστηκε τον Ιανουάριο του αμέσως επόμενου έτους. Έκτοτε έθεσε σε εφαρμογή ένα μεγάλο πνευματικό και κοινωνικό έργο, που περιλαμβάνει, ανάμεσα σε άλλα, τη λειτουργία των ιδρυμάτων η «Ελεούσα του Κύκκου», για τη φιλοξενία ενήλικων ατόμων με αναπηρία, και το «Κέντρο Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης Ιεράς Μονής Κύκκου», για την ηθική, κοινωνική και πνευματική βοήθεια όσων έχουν ανάγκη, την ανακαίνιση των παραμελημένων κτηριακών οικοδομημάτων της Κεντρικής Μονής και των Μετοχιών της (Αρχάγγελος Λακατάμειας, Αγία Μονή, Παναγία του Σίντη και Άγιος Προκόπιος), καθώς και της Ιερατικής Σχολής «Απόστολος Βαρνάβας». Ακόμη ίδρυσε το Πολιτιστικό Ίδρυμα «Αρχάγγελος», που αποτελείται από το «Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου», τη «Βιβλιοθήκη», το «Κέντρο Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής», το «Εργαστήριο Συντήρησης Χειρογράφων, Παλαιτύπων, Εικόνων, Ψηφιδωτών, Ξύλου, Μετάλλων και Υφασμάτων» και το «Μουσείο Ιεράς Μονής Κύκκου», που έχουν σημαντική προσφορά στον πολιτισμό. Επιπρόσθετα ίδρυσε τη «Σχολή Βυζαντινής Μουσικής» και τον «Βυζαντινό Χορό Ιεροσαλτών», που επιτελούν σημαντικό έργο στον τομέα της ορθόδοξης υμνογραφίας, καθώς και το «Παγκόσμιο Βήμα Θρησκειών και Πολιτισμών», το οποίο επικεντρώνει τις δραστηριότητές του στη διαθρησκευτική και διαπολιτισμική συνεννόηση και συνεργασία. Για το έργο του αυτό τιμήθηκε κατά καιρούς από διάφορα ιδρύματα, δήμους πόλεων και πολιτιστικούς φορείς, όπως τον Δήμο των Αθηνών, που του επέδωσε το χρυσό κλειδί της πόλης (Ιούνιος 2001), και ανηγορεύθη επίτιμος διδάκτορας του Τμήματος Ποιμαντικής και

Κοινωνικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ιούνιος 2008) και του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (Οκτώβριος 2008). Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Κύπρου, επιβραβεύοντας την προσφορά του, τον εξέλεξε, τον Φεβρουάριο του 2002, Επίσκοπο Κύκκου. Στον μητροπολιτικό θρόνο Κύκκου και Τηλλυρίας εξελέγη από κληρικολαϊκή εκλογική συνέλευση τον Μάιο του 2007¹⁰.

Ο Μητροπολίτης Ταμασού και Ορεινής **Ησαΐας** γεννήθηκε στο προάστιο της Λευκωσίας Στρόβολος και εντάχθηκε στη Μονή Κύκκου αμέσως μετά τη συμπλήρωση των στρατιωτικών του υποχρεώσεων. Στη συνέχεια εστάλη από τον Ηγούμενο και μετέπειτα Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας Νικηφόρο για θεολογικές σπουδές στη Μόσχα, τις οποίες ολοκλήρωσε το 1997. Στην ίδια πόλη πραγματοποίησε επίσης μεταπτυχιακές, καθώς και διδακτορικές σπουδές (2003), ενώ μεταπτυχιακές σπουδές πραγματοποίησε και στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Κατά τη διάρκεια της διακονίας του στη Μονή Κύκκου δραστηριοποιήθηκε, κυρίως, στον τομέα της άμεσης παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας και πνευματικής στήριξης στους αναξιοπαθούντες. Στον μητροπολιτικό θρόνο Ταμασού και Ορεινής εξελέγη τον Ιούνιο του 2007¹¹.

Ο Μητροπολίτης Κυρηναίας **Χρυσόστομος** γεννήθηκε στο κατεχόμενο από τα τουρκικά στρατεύματα εισβολής χωριό Λάρνακας της Λαπήθου. Αρχικά σπούδασε στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, από την οποία αποφοίτησε το 1994, και στη συνέχεια πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στη Μεγάλη Βρετανία και στο Ινστιτούτο Μεταπτυχιακών Σπουδών Ορθοδόξου Θεολογίας της Γενεύης. Ύστερα δε από την

10. «Εκλογή, προχείριση και ενθρόνιση νέου Ηγουμένου της Μονής Κύκκου», *Απόστολος Βαρνάβας* 45 (1984) 16-30· «Εκλογή και χειροτονία του Επισκόπου Κύκκου Νικηφόρου», *Απόστολος Βαρνάβας* 63 (2002) 67-101· «Η εκλογή του Μητροπολίτου Κύκκου και Τηλλυρίας», *Απόστολος Βαρνάβας* 68 (2007) 309-340· Κωστή Κοκκινόφτα, «Νικηφόρος, Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας», *Μεγάλη Ορθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 11ος, Αθήνα 2014, σ. 490-494.

11. Χρίστου Χριστοφόρου, «Η χειροτονία και η ενθρόνιση του πρώτου Μητροπολίτη Ταμασού και Ορεινής», *Ενατενίσεις* 2 (2007) 65-67· Εκκλησίας της Κύπρου (έκδ.), *Διοικητική Συγκρότηση της Εκκλησίας της Κύπρου και των λοιπών Ορθοδόξων Εκκλησιών, Έτος 2015*, Λευκωσία 2014, σ. 188-190.

ένταξή του στη Μονή Κύκκου πραγματοποίησε επίσης διδακτορικές σπουδές στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου της Βιέννης (2001-2004). Στη Μονή υπηρέτησε σε διάφορα διακονήματα, καθώς και ως εφημέριος στο Μετόχιο του Αρχαγγέλου, όπου στεγάζεται το Πολιτιστικό Ίδρυμα «Αρχάγγελος». Στον μητροπολιτικό θρόνο Κυρηνείας εξελέγη τον Νοέμβριο του 2011¹².

Αρχιερείς οι οποίοι υπηρέτησαν στο εξωτερικό

Εξέχουσα θέση ανάμεσα στους Κυκκώτες μοναχούς, οι οποίοι υπηρέτησαν σε αρχιερατικούς θρόνους Εκκλησιών του εξωτερικού, κατέχει ο Μητροπολίτης Αγκύρας (1773-1779) του Οικουμενικού Πατριαρχείου **Σεραφείμ Πισσίδειος**, πρώην Πρωτοσύγκελλος της Μονής Κύκκου. Ο Σεραφείμ καταγόταν από την Αττάλεια της Μικράς Ασίας και εντάχθηκε στην αδελφότητα της Μονής το 1751, οπότε και ανέπτυξε σημαντική εκδοτική δραστηριότητα, ιδίως με την εκτύπωση βιβλίων στα «καραμανλίδικα», γραμμένα δηλαδή στην τουρκική γλώσσα, αλλά με ελληνικούς χαρακτήρες, ώστε να στηρίξει τη θρησκευτική και εθνική συνείδηση των τουρκόφωνων Ελλήνων της Καππαδοκίας. Ανάμεσά τους περιλαμβάνεται και η Ιστορία της Μονής Κύκκου (Βενετία 1751) του Σχολάρχη της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας (1742-1760) και μετέπειτα Πατριάρχη Ιεροσολύμων (1766-1770) Εφραίμ Αθηναίου, που επανέκδωσε με πολλά επιπρόσθετα στοιχεία το 1782, τόσο στην ελληνική γλώσσα, όσο και στα «καραμανλίδικα»¹³.

Σε αρχιερατικό θρόνο του Οικουμενικού Πατριαρχείου υπηρέτησε επίσης ο Επίσκοπος Τρωάδος **Βενέδικτος**, πρώην Κυκκώτης μοναχός, για τη ζωή του οποίου, όμως, σώζονται πολύ λίγες πληροφορίες. Για παράδειγμα είναι γνωστό ότι έζησε για μεγάλο χρονικό διάστημα στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και ότι επέστρεψε στην Κύπρο το 1826, όπου παρέμεινε μέχρι το 1831. Το έτος αυτό ανεχώρησε για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος, προφανώς σε μια

12. «Νέος Μητροπολίτης Κυρηνείας ο Χρυσόστομος Κυκκώτης», *Ενατενίσσεις* 15 (2011) 10-28· Εκκλησίας της Κύπρου (έκδ.), *Διοικητική Συγκρότηση της Εκκλησίας της Κύπρου και των λοιπών Ορθοδόξων Εκκλησιών, Έτος 2015*, ό.π., σ. 110-112.

13. Πασχάλη Κιτρομηλίδη, *Κυπριακή Λογισύνη 1571-1878*, Λευκωσία 2002, σ. 246-250· Κ. Κοκκινόφτα, *Η Μονή Κύκκου στο αρχείο της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (1634-1878)*, ό.π., σ. 131-143.

προσπάθεια, ώστε να «τακτοποιηθεί» εκκλησιαστικά, αλλά, όπως εικάζεται από σωζόμενες επιστολές του, στη συνέχεια μετέβη τελικά στην Ευρώπη, όπου και παρέμεινε μέχρι το τέλος της ζωής του¹⁴.

Την ίδια περίοδο υπηρέτησε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, πρώτα ως Επίσκοπος Κοτυαίου (1818-1823) και στη συνέχεια ως Μητροπολίτης Αγκύρας (1823-1826), ακόμη ένας Κυκκώτης μοναχός, ο **Αγαθάγγελος Μυριανθούσης**, ο οποίος καταγόταν από το χωριό Μηλικούρι. Ο Αγαθάγγελος είχε ενεργό συμμετοχή στην ελληνική επανάσταση του 1821 και έλαβε μέρος στην εκστρατεία για την απελευθέρωση της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, το 1826. Ακολούθως, το 1833 εξελέγη στον μητροπολιτικό θρόνο Λοκρίδος της Εκκλησίας της Ελλάδας, στον οποίο υπηρέτησε, αναπτύσσοντας πλούσια εκκλησιαστική και εθνική δράση. Απεβίωσε το 1852¹⁵.

Στο ίδιο Πατριαρχείο υπηρέτησε επίσης, ως Μητροπολίτης Κώου (1843-1853), ο πρώην Κυκκώτης μοναχός **Παγκράτιος**, ο οποίος συνδέθηκε με την προσπάθεια ανάπτυξης της παιδείας στην Κω και την ίδρυση του πρώτου σχολείου, που έγινε ύστερα από σύσκεψή του με τους προύχοντες του νησιού, το 1845. Στην Κω και στο γειτονικό μικρό νησί Ψέριμος σώζονται εικόνες, που δώρησε ή που επαργύρωσε για τους ναούς τους, όπως η εικόνα με την επιγραφή «Η Ελεούσα του Κύκκου» στον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Νικολάου, την οποία επαργύρωσε το 1853. Όπως αναφέρεται, το 1853 παραιτήθηκε από τον μητροπολιτικό θρόνο και εγκαταστάθηκε στη Λευκωσία, όπου και απεβίωσε στις αρχές της δεκαετίας του 1870. Την περίοδο αυτή επανασυνδέθηκε με τη Μονή Κύκκου και τέλεσε χειροτονίες μερικών

14. Κ. Κοκκινόφτα, «Ο Επίσκοπος Τρωάδος Βενέδικτος (19ος αι.)», *Κυκκώτικα Μελετήματα*, ό.π., σ. 107-115.

15. Κ. Κοκκινόφτα, «Ο Μητροπολίτης Λοκρίδος Αγαθάγγελος Μυριανθούσης (1833-1852)», *Κυκκώτικα Μελετήματα*, ό.π., σ. 51-78· Μητροπολίτη Φθιώτιδος Νικολάου, *Ο Μητροπολίτης Λοκρίδος Αγαθάγγελος και η πολυτάραχη Αρχιερατεία του (1833-1852)*, Λαμία 2014.

μοναχών της. Ας σημειωθεί ακόμη ότι στη Μονή δωρήθηκαν από συγγενείς του, μετά τον θάνατό του, βιβλία, άμφια και διάφορα άλλα προσωπικά του αντικείμενα¹⁶.

Ο τελευταίος από τους γνωστούς Κυκκώτες Αρχιερείς του Οικουμενικού Πατριαρχείου είναι ο πρώην Επίσκοπος Αργυρουπόλεως (1886-1896) και μετέπειτα Μητροπολίτης Μεσημβρίας (1896-1906) του Ευξείνου Πόντου **Χαρίτων Ευκλείδης**, ο οποίος υπηρέτησε σε μια κρίσιμη περίοδο της ιστορίας της πόλης, κατά την οποία επιβουλεύετο η ελληνικότητά της από τους Βουλγάρους. Ο Χαρίτων καταγόταν από το χωριό Καμινάρια και υπήρξε απόφοιτος της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής των Αθηνών. Στη συνέχεια εντάχθηκε στους κληρικούς του Οικουμενικού Πατριαρχείου και υπηρέτησε ως εφημέριος στην Κωνσταντινούπολη. Από τον μητροπολιτικό θρόνο Μεσημβρίας παραιτήθηκε, το 1906, για λόγους υγείας, οπότε και απεσύρθη στη Βασιλεύουσα, όπου απεβίωσε γύρω στο 1917¹⁷.

Κυκκώτες μοναχοί αναφέρεται να έχουν υπηρετήσει και στα Πατριαρχεία Ιεροσολύμων και Αλεξανδρείας, όπως ο Μητροπολίτης Σεβαστείας (1836-1838) και ακολούθως Πέτρας (1838-1867) Μελέτιος Ματτέος στο πρώτο και ο Επίσκοπος Μαραεώτιδος (1940-1942) Διονύσιος στο δεύτερο. Ο **Μελέτιος Ματτέος** καταγόταν από το χωριό Λεμίθου και σε νεαρή ηλικία εισήλθε στη Μονή Κύκκου, από όπου στη συνέχεια ανεχώρησε για την Παλαιστίνη, για να ενταχθεί στην Αγιοταφική Αδελφότητα. Κατά τη διάρκεια της αρχιερατείας του στα Ιεροσόλυμα βοήθησε πολλούς νεαρούς Κυπρίους να φοιτήσουν στις Σχολές του Πατριαρχείου και να πραγματοποιήσουν ευρύτερες σπουδές στην Ελλάδα και την Ευρώπη, όπως τους Πατριάρχη Αντιοχείας (1891-1898) Σπυρίδωνα, Μητροπολίτη Τιβεριάδος (1869-1875) Νεκτάριο, Αρχιεπίσκοπο Ιορδάνου (1881-1908) Επιφάνιο Ματτέο, Ηγούμενο

16. Κ. Κοκκινόφτα, «Ο Μητροπολίτης Κώου Παγκράτιος (1843-1853) και τα Μετόχια της Ιεράς Μονής Κύκκου στην Κω», *Κυκκώτικα Μελετήματα*, ό.π., σ. 117-130· Αρ. Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, ό.π., σ. 433· Κ. Κοκκινόφτα, *Η Μονή Κύκκου στο αρχείο της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (1634-1878)*, ό.π., σ. 144-148.

17. Κ. Κοκκινόφτα, «Ο Μητροπολίτης Μεσημβρίας Χαρίτων Ευκλείδης (1896-1906)», *Κυκκώτικα Μελετήματα*, ό.π., σ. 131-138· Αρ. Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, ό.π., σ. 645· Κ. Κοκκινόφτα, *Η Μονή Κύκκου στο αρχείο της Αρχιεπισκοπής Κύπρου (1878-1911)*, ό.π., σ. 102-104.

της Μονής της Βηθανίας Γαβριήλ (†1901), Αρχιμανδρίτη Ιερώνυμο Μυριανθέα (1838-1898) και άλλους. Την ίδια περίοδο ανοικοδόμησε τον ναό της Παναγίας της Ιαματικής στη γενέτειρά του Λεμίθου (1862), όπου ίδρυσε επίσης σχολείο (1867). Μεριμνησε δε για την ομαλή λειτουργία του, καταθέτοντας το ποσό των 30,000 γροσίων στη Μονή Κύκκου, ώστε να χρησιμοποιούνται οι τόκοι τους για τη συντήρησή του και για τη μισθοδοσία του διδασκάλου¹⁸.

Ο Επίσκοπος Μαρεώτιδος **Διονύσιος** καταγόταν από την Τσακίστρα και επίσης εισήλθε σε νεαρή ηλικία στη Μονή Κύκκου, με δαπάνες της οποίας σπούδασε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (αποφοίτησε το 1913) και στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1917-1921). Ακολούθως επέστρεψε στην Κύπρο, όπου υπηρέτησε ως Ιεροκήρυκας, μέλος του Ηγουμενοσυμβουλίου της Μονής και εφημέριος στον ναό της Φανερωμένης, στη Λευκωσία. Τον Οκτώβριο του 1931 συμμετείχε στο κίνημα εναντίον των Βρετανών αποικιοκρατών, γεγονός που συνέτεινε στην εξορία του από το νησί, οπότε εγκαταστάθηκε στην Αίγυπτο και υπηρέτησε ως διευθυντής του περιοδικού του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας «Πάνταινος» (1932-1942), καθώς και ως Επίσκοπος Μαρεώτιδος (1940-1942). Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους εκκλησιαστικούς συγγραφείς των χρόνων του Μεσοπολέμου και δημοσίευσε μεγάλο αριθμό μελετών, που χαρακτηρίζονται από την πολύ καλή θεολογική και εγκυκλοπαιδική τεκμηρίωσή τους¹⁹.

Εκτός από τους προαναφερθέντες, υπηρέτησε σε αρχιερατικό θρόνο Εκκλησίας του εξωτερικού ακόμη ένας Κυκκώτης μοναχός. Πρόκειται για τον Μητροπολίτη Αχτάλα (1802-1828) της Εκκλησίας της Γεωργίας **Ιωακείμ**, ο οποίος μετέβη στη χώρα αυτή για ζητεία υπέρ της Μονής Κύκκου, το 1781. Τελικά, όμως, παρέμεινε σε αυτήν και ίδρυσε, ύστερα από δωρεά του βασιλιά της χώρας Σολομώντα, το Μετόχιο της Μονής στην περιοχή

18. Κ. Κοκκινόφτα, «Ο Μητροπολίτης Πέτρας Μελέτιος Ματτέος (1846-1867)», *Κυκκώτικα Μελετήματα*, ό.π., σ. 79-105· Του ιδίου, «Κύπριοι κληρικοί κήτορες σχολείων στη γενέτειρά τους (β' μισό 19ου - αρχές 20ού αι.)», *Επιστημονική Επετηρίς Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών* 8 (2008) 89-917.

19. Κωστή Κοκκινόφτα, *Η ζωή και το έργο του Επισκόπου Μαρεώτιδος Διονύσιου Κυκκώτη (1887-1942)*, Λευκωσία 2001· Αρ. Κουδουνάρη, *Βιογραφικόν Λεξικόν Κυπρίων 1800-1920*, ό.π., σ. 135.

Βαρτζία, το οποίο αποτέλεσε σημαντικό οικονομικό πόρο για τη Μονή Κύκκου και συνέτεινε σε μεγάλο βαθμό στην ανάκαμψή της, μετά τη σύληση της περιουσίας της από τους Τούρκους κατακτητές, το 1821. Όπως αναφέρεται, ο Ιωακείμ ήταν ένας από τους πλέον αξιόλογους κληρικούς της εποχής και για τον λόγο αυτό εξελέγη, το 1802, στον μητροπολιτικό θρόνο Αχτάλα της Εκκλησίας της Γεωργίας. Ας σημειωθεί ότι την ίδια περίοδο εξακολούθησε να υπηρετεί και ως προϊστάμενος του Μετοχίου της Μονής. Απεβίωσε το 1828²⁰.

Αρχιερείς οι οποίοι υπηρετούν στο εξωτερικό στις μέρες μας

Στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας υπηρετούν στις μέρες μας οι Κυκκώτες Μητροπολίτες Ζιμπάμπουε και Αγκόλας Σεραφείμ, Καλής Ελπίδος Σέργιος και Κυρήνης Αθανάσιος. Ο Μητροπολίτης Ζιμπάμπουε και Αγκόλας **Σεραφείμ** γεννήθηκε στο χωριό Γαλαταριά της Πάφου και σπούδασε με υποτροφία της Μονής Κύκκου αρχικά στη Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και ακολούθως στη Μεγάλη Βρετανία, όπου ειδικεύτηκε στον κλάδο της Πατρολογίας. Στη συνέχεια υπηρέτησε στην Αφρικανική Ήπειρο, ως Μητροπολίτης Κένυας και Ειρηνούπολεως (1997-2001), Ιωαννουπόλεως (2001-2010) και Ζιμπάμπουε και Αγκόλας (από το 2010). Είναι συγγραφέας και εκδότης βιβλίων, που αναφέρονται σε θέματα ιεραποστολής και σε διάφορα ζητήματα, που σχετίζονται με τον εκκλησιαστικό βίο της εποχής μας²¹.

20. Ηγουμένου Κύκκου Χρυσοστόμου, *Η Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου*, Κύπρος 1969, σ. 105· Αρχιμανδρίτη Αθανάσιου Κυκκώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα του εν Γεωργία Μετοχίου της Ιεράς Μονής Κύκκου*, Λευκωσία 1998, σ. 12-13· Darejan Kldiashvili - Zaza Skhirtladze, "Vardzia - the Metochion of the Kykkos Monastery in Giorgia: Sources and Documents", *Πρακτικά Δ' Διεθνούς Κυπριολογικού Συνεδρίου*, τ. Γ-2', Λευκωσία 2012, σ. 863-864.

21. «Η χειροτονία του νέου Μητροπολίτου Κένυας και Ειρηνούπολεως κ. Σεραφείμ», *Πάνταινος* 90/16 (1998) 17-24· «Σύγκλησις της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής», *Πάνταινος* 93/37 (2001) 14-15· «Τακτική Σύγκλησις της Αγίας και Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας», *Πάνταινος* 102/95 (2010) 340-347.

Ο Μητροπολίτης Καλής Ελπίδος **Σέργιος** γεννήθηκε στο χωριό Καμινάρια και είναι απόφοιτος του έτους 1992 της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1997 μετέβη στη Νότιο Αφρική, όπου ανέλαβε τα καθήκοντα του ιερατικού προϊσταμένου στο Πορτ Ελίζαμπεθ, μέχρι το 1999, που εξελέγη Μητροπολίτης Καλής Ελπίδος. Έκτοτε υπηρετεί στο αξίωμα αυτό, επικεντρώνοντας μεγάλο μέρος από τις δραστηριότητές του στον τομέα της Ιεραποστολής²².

Ο Μητροπολίτης Κυρήνης **Αθανάσιος** γεννήθηκε στη Μόρφου και είναι επίσης απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ πραγματοποίησε και μεταπτυχιακές σπουδές στη Γαλλία. Είναι συγγραφέας των έργων «Ανέκδοτα έγγραφα του εν Γεωργία Μετοχίου της Ιεράς Μονής Κύκκου» (Λευκωσία 1998), «Ο Άγιος Μεγαλομάρτυς Γεώργιος ο Τροπαιοφόρος» (Αθήνα 2014), όπως και μελετών για τον Επίσκοπο Κυρήνης Άγιο Θεόδωρο και τους Άγιους της Κυρήνης. Στη Μονή Κύκκου υπηρέτησε σε διάφορα διακονήματα, όπως ως Έφορος και μέλος του Ηγουμενοσυμβουλίου μέχρι το 1997, οπότε μετέβη στη Μόσχα και ανέλαβε καθήκοντα Εξάρχου του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, διακόνημα στο οποίο υπηρετεί μέχρι τις μέρες μας. Το 1999 η Ιερά Σύνοδος του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας τον εξέλεξε στον επισκοπικό θρόνο Κυρήνης, ο οποίος, το 2009, ανυψώθη σε εν ενεργεία Μητρόπολη του πατριαρχικού θρόνου²³.

Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό της Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας *Ενατενίσεις*, τχ 8 (Λευκωσία 2009), σ. 60-63.

22. «Εκλογή και χειροτονία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Καλής Ελπίδος κ. Σεργίου», *Πάνταινος* 92/32 (2000) 128-133.

23. «Εκλογή και χειροτονία του Θεοφιλεστάτου Επισκόπου Κυρήνης κ. Αθανασίου», *Πάνταινος* 92/32 (2000) 142-150· «Τακτική Σύγκλησις της Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας», *Πάνταινος* 101/89 (2009) 332-341.